

ARAPÇA DİL BİLGİSİ

Arapça dil bilgisi konuları Sarf İlmi ve Nahiv İlmi şeklinde iki ilim dalı altında işlenir.

1. Sarf ilmi (عِلْمُ الصَّرْفِ): Sentaks/kelime bilgisi. Kelimelerin girebileceği kalıpları, bu kalıplarda kazanacağı anlamları ve fiillerin zamirlere göre çekimini öğretir; kelimelerde meydana gelen her türlü ses ve şekil değişikliğini inceleyer. (Sarf'ın kelime anlamı: Değiştirmek, dönüştürmek)

2. Nahiv İlmi (عِلْمُ النَّحْوِ): Morfoloji/cümle bilgisi. Cümlenin öğelerini, bu öğelerin cümle içerisinde kazandıkları hareketleri, kelimenin başına dahil olan edatların kelime üzerinde meydana getirdiği etkileri ve edatların manalarını öğretir.

NAHİV İLMİNE GİRİŞ

⇒ Arapça'da kelimelerin sonları belli hareketler ya da belli harfler ile biter (فَلَمَّا-قَلَمَ). Bu hareke ya da harflerden her biri, belli cümle öğelerine verilir. Başka bir ifadeyle, cümle öğeleri belli hareketler ya da harfler alması ile tanınır. Örneğin özne damme alır, nesne fetha alır ya da damme (ُ) özneye, fetha (َ) da nesneye verilir. Bunun gibi diğer cümle öğelerinin de aldığı belli hareketler vardır.

⇒ Cümle içindeki bir kelimenin sonunda bir hareke var ise ya da belli harfler ile bitmişse, o kelimenin, söz konusu hareke ya da harfleri almasına sebep olan belli etkenler (isim, fiil, harf) vardır. Yani cümledeki kelimenin sonundaki hareke veya harf, kelimenin öncesindeki bir etkenden kaynaklanır.

Örneğin “Özneler damme hareketi alır” demiştik. Öznenin damme hareketi almasını sağlayan etken ise öznenin önce gelen fiildir. Mesela “جَاءَ عَلِيٌّ / Ali geldi” cümlesinde, عَلِيٌّ kelimesi damme almıştır. Neden? Çünkü öznedir. Özne olmasını sağlayan da öncesindeki fiildir. Çünkü fiil olmasa, عَلِيٌّ kelimesi özne olamayacaktı. Yani fiil, عَلِيٌّ kelimesinin özne olmasına sebep oldu, özne olan kelime de damme aldı. Dolayısıyla عَلِيٌّ öznesinin sonundaki dammenin sebebi/etkeni de fiildir.

Bir başka örnek: Belli harfler bir ismin başına geldiğinde o ismin sonunu fetha yapar. Mesela اَنَّ edatı ismin sonunu fetha yapar: Bir cümlenin bir bölümü olan (.... اَنَّ الله) ifadesini düşünelim. Burada الله lafzının sonunun fetha olmasının sebebi اَنَّ'dir. Yani “ اَنَّ harfi=etken” diyebiliriz.

Bir başka örnek: Belli harfler bir ismin başına geldiğinde o ismin sonunu kesre yapar. Mesela بِ harfi ismin sonunu kesre yapar: “آمَنْتُ بِاللَّهِ / Allah'a iman ettim” şeklinde bir cümle düşünelim. Burada الله lafzının sonu kesre olmuş. Bunun sebebi ise بِ harfidir.

Dolayısıyla cümle içerisinde hareketli ya da sonu belli harfler ile biten kelimeler gördüğümüzde üç şeyden bahsedebiliriz. 1. Etken (Harf, fiil, isim) 2. Etkilenen Kelime, 3. Etkenin kelime sonunda ortaya çıkardığı değişiklik. Örneğin bir cümle içinde geçtiğini düşündüğümüz (.... اَنَّ الله) ifadesinde etken اَنَّ , etkilenen isim

الله lafzı, ortaya çıkan değişiklik ise fetha harekesidir. Klasik Arapça'da bu üç madde âmil, ma'mûl ve i'râb olarak isimlendirilir.

1. **Âmil (العامل):** Bir fiilin ya da ismin sonunun hareke ya da harf değişikliğine uğramasına sebep olan etken, faktör. Çoęulu: Avâmil (العوامل).
2. **Ma'mûl (المغمول):** Âmil'den etkilenen kelime.
3. **i'râb (الإعراب):** Âmil'in ma'mûle etkisinden ortaya çıkan sonuç ya da kelimenin sonundaki değişiklik.

Nahiv İlmi âmil, ma'mûl ve i'râb üçlüsü üzerine kuruludur. Bu üçlü yapıyı en basit ve anlaşılır şekilde anlatan eserlerden biri ise Osmanlı âlimlerinden -kabri bugün İzmir/Ödemiş'te bulunan- İmam Birgivi'nin (ö. 1573) *el-'Avâmil* (العوامل) isimli eseridir. Bir temel oluşturmaya adına bu eserin anlatımını yapacağız.

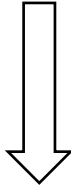
AVAMİL KİTABI'NA GİRİŞ

⇒ Bu eserde toplam 60 tane âmil, 30 ma'mûl, 10 tane de i'râb anlatılır. Bu eseri iyi kavradığımızda hangi cümle öğelerinin hangi hareketleri alması gerektiğini ya da belli hareketleri alan kelimelerin cümlede hangi ögesi olduğunu aşağı yukarı anlayabileceğiz. Aynı zamanda cümle öğelerini de ana hatlarıyla tanımış olacağız. Eserin anlatımına geçmeden önce, ön bilgi edinmek için, bazı kavramların bir arada izahı faydalı olacaktır:

1. **Âmil (العامل):** Bir fiilin ya da ismin sonunun hareke ya da harf değişikliğine uğramasına sebep olan etken, faktör.
2. **Ma'mûl (المغمول):** Âmil'den etkilenen kelime.
3. **i'râb (الإعراب):** Âmil'in ma'mûle etkisinden ortaya çıkan sonuç ya da kelimenin sonundaki değişiklik.
4. **Lafzî âmil:** Telaaffuz edilebilen âmiller/etkenler. (İsim, fiil ya da harf gibi). Kelimenin öncesinde görülebilen, somut âmiller denebilir anlaşılması için.
5. **Manevî âmiller:** Kelimenin sonunun hareke kazanmasına sebep olup isim, fiil, harf gibi lafzî olmayan âmiller. Kelimenin başında görülememesi sebebiyle soyut etkenler denebilir. (Hayalet mi yani demeyin, ileride açıklayacağız 😊)
6. **Kıyâsî âmil:** Her ferdi aynı etkiyi gösteren âmiller. Örneğin tüm fiiller öznelerinin sonunu damme yapar. Buradan "fiil" başlığı altına giren tüm fertlerin, öznelerinin sonunu damme yaptıklarını anlıyoruz. Yani "tüm fiilleryapar" gibi bir genel bir önermeden bahsedebiliyoruz. (Kısaca Kıyâsî=Etkisi genel bir önerme ile açıklanabilen âmiller)
7. **Semâî âmil:** Her ferdi aynı etkiyi göstermeyen, bilakis hangilerinin nasıl etki göstereceği Araplar'dan işitilerek öğrenilen âmiller. Meselâ bazı harfler ismin sonunu kesre yapar, bazıları fetha yapar. Burada "tüm harfler yapar" gibi bir genel bir önerme ileri süremiyoruz. Çünkü her harfin kelimeye etkisi farklıdır ve bunlar işitilerek öğrenilir.
8. **Ref etmek:** Bir âmilin bir kelimenin sonunu damme yapması. **Merfû:** Sonu damme yapılmış olan kelime
9. **Nasb etmek:** Bir âmilin bir kelimenin sonunu fetha yapması. **Mansûb:** Sonu fetha yapılmış olan kelime

- 10. Cerr etmek:** Bir âmilin bir kelimenin sonunu kesre yapması. **Mecrûr:** Sonu kesre yapılmış olan kelime
- 11. Cezm etmek:** Bir âmilin bir kelimenin sonunu sükûn yapması. **Meczûm:** Sonu sükûn yapılmış olan kelime
- 12. İsim cümlesi:** İsimle başlayan cümle.
- Mübteda:** İsim cümlesinin ilk ögesi.
- Haber:** Mübteda hakkında bir yargı bildiren öge. (عَلِيٌّ مُجْتَهِدٌ / Ali çalışkandır. عَلِيٌّ =Mübteda, مُجْتَهِدٌ =Haber)
- 13. Fiil cümlesi:** Fiil ile başlayan cümle. (جَاءَ عَلِيٌّ / Ali geldi).

Diğer kavramları yeri geldikçe izah edelim ve *Avâmil* kitabımıza başlayalım:

1 – AMİLİ LAFZİ (58 tane)

2 – AMİLİ MANEVİ (2 tane)

1- Mübt.ve Hab.Ref Ed. : مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

2- Fi.Muz.Ref.Ed. : يَرْحَمُ اللَّهُ تَعَالَى التَّائِبَ

1- SEMAİLER (49 tane)

2- KIYASİLER (9 tane)

1- Harf Cerler (20 tane)

- 1- ب : آمَنْتُ بِاللَّهِ وَبِهِ لَا بُعْثُ
- 2- مِنْ : ثُبْتُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ
- 3- إِلَى : ثُبْتُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى
- 4- عَنْ : كُفِفْتُ عَنِ الْحَرَامِ
- 5- عَلَى : تَجِبُ التَّوْبَةُ عَلَى كُلِّ مُذْنِبٍ
- 6- ل : أَنَا عُبِيدُ اللَّهِ تَعَالَى
- 7- فِي : أَلْمُطِيعُ فِي الْجَنَّةِ
- 8- ك : قَوْلُهُ تَعَالَى لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ
- 9- حَتَّى : أَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى حَتَّى الْمَوْتِ
- 10- رَبُّ : رَبُّ تَالٍ يَلْعَنُهُ الْقُرْآنُ
- 11- وَאו الْقَسَمِ : وَاللَّهِ لَا أَفْعَلَنَّ الْكِبَائِرَ
- 12- تَاء الْقَسَمِ : تَالِلُهُ لَا أَفْعَلَنَّ الْقِرَاصِ
- 13- حَاشَا : هَلْكَ النَّاسُ حَاشَا الْعَالَمِ
- 14- مُذ : ثُبْتُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَعَلْتُهُ مُذْ يَوْمِ الْبُلُوغِ
- 15- مُنْذ : تَجِبُ الصَّلَاةُ مُنْذُ يَوْمِ الْبُلُوغِ
- 16- خَلَا : هَلْكَ الْعَالَمُونَ خَلَا الْعَامِلُ بِعِلْمِهِ
- 17- عَدَا : هَلْكَ الْعَامِلُونَ عَدَا الْمُخْلِصِ
- 18- لَوْلَا : لَوْلَاكَ يَا رَحْمَةُ اللَّهِ لَهْلَكَ النَّاسُ
- 19- كَيْمَه : كَيْمَه عَصِيَّتَ
- 20- لَعَلَّ : لَعَلَّ اللَّهُ تَعَالَى يَغْفِرُ ذُنُوبِي

2- İsm.Nasb Hab.Raf Ed. (8 tane)

Hurufu müsebbehe bilfiil

- 1- إِنَّ : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَالِمٌ كُلِّ شَيْءٍ
- 2- أَنَّ : أَعْتَقِدُ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَادِرٌ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
- 3- كَأَنَّ : كَأَنَّ الْحَرَامَ نَارٌ
- 4- لَكِنَّ : مَا فَازَ الْجَاهِلُ لَكِنَّ الْعَالَمَ فَائِزٌ
- 5- لَيْتَ : لَيْتَ الْعِلْمَ مَرْزُوقٌ لِكُلِّ أَحَدٍ
- 6- لَعَلَّ : لَعَلَّ اللَّهَ تَعَالَى غَافِرٌ ذُنُوبِي
- 7- إِلَّا : أَلْمَعْصِيَةُ مُبْعَدَةٌ عَنِ الْجَنَّةِ إِلَّا الطَّاعَةُ مَقْرَبَةٌ مِنْهَا
- 8- لَا لِنَفْسِي الْجَنَسِ : لَا فَاعِلٌ شَرٌّ فَائِزٌ

3- İs.Ref Hab.Nasbedenler (2 tane)

- 1- مَا : مَا اللَّهُ تَعَالَى مُتَمَكِّنًا بِمَكَانٍ
- 2- لَا : وَلَا شَيْءٌ مُشَابِهًا لِلَّهِ تَعَالَى

4- Fiili Muz.Nasb ed. (4 tane)

- 1- أَنْ : أَحِبُّ أَنْ أُطِيعَ اللَّهَ تَعَالَى
- 2- لَنْ : لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ تَعَالَى لِلْكَافِرِينَ
- 3- كُنْ : أَحِبُّ طَوْلَ الْعُمَرِ كُنْ أَحْصَلَ الْعِلْمَ
- 4- إِذَنْ : إِذَنْ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ

5- Fiili Muz. Cezmedenler (15 tane)

1- Bir fiili cezmedenler

- 1- لَمْ : لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ
- 2- لَمَّا : لَمَّا يَنْفَعُ عُمْرِي
- 3- لَأَمْ : لَأَمْ الْأَمْرُ : لِيَعْمَلَ عَمَلًا صَالِحًا
- 4- لَا فِي النَّهْيِ : لَا تُذْنِبْ

2- İki fiili cezmedenler

- 5- إِنْ : إِنْ تَتَّبِعْ يُغْفِرْ ذُنُوبَكَ
- 6- مَهْمَا : مَهْمَا تَفْعَلْ تُسْأَلْ مِنْهُ
- 7- مَا : مَا تَفْعَلْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدْهُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى
- 8- مَنْ : مَنْ يَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا يَكُنْ نَاجِيًا
- 9- أَيْنَ : أَيْنَ تَكُنْ يَدْرُكَكَ الْمَوْتُ
- 10- مَتَى : مَتَى تَحْسُدْ تَهْلِكْ
- 11- أَنَّى : أَنَّى تُذْنِبْ يَعْلَمُكَ اللَّهُ تَعَالَى
- 12- أَيُّ : أَيُّ عَالَمٍ يَتَكَبَّرُ يُبْغِضُهُ اللَّهُ تَعَالَى
- 13- حَيْثُمَا : حَيْثُمَا تَفْعَلْ يَكُنْ بِفِعْلِكَ
- 14- إِذْمَا : إِذْمَا تَتَّبِعْ تُقْبَلْ تَوْبَتُكَ
- 15- إِذَا مَا : إِذَا مَا تَعْمَلْ يَعْلَمُكَ تَكُنْ خَيْرَ النَّاسِ

1- MUTLAK FİİL : Bütün fiiller Ref eder - Nasb eder.

İki kısma ayrılır: Tam fiil, nakis fiil

a- **Tam Fiil:** Fiil merfusunu alıp kelim tamamlanır.

Tam fiilin merfusuna fail, mensubuna mef'ul denir.

Zira gerektiğinde mef'ul alabilir.

b- **Nakis Fiil:** Fiil merfusunu alıp bir mensuba ihtiyaç duyar.

كان - صار - مازال - مادام - ليس

Nakis fiilin merfusuna isim, mensubuna da haber denir.

كَانَ اللَّهُ غَالِيماً حَكِيماً - صَارَ الْعَاصِي مُسْتَحَقّاً لِلْعَذَابِ

ما زال المذنب بعيداً من الله تعالى

تُقبَلُ التَّوْبَةُ مَا دَامَ الرُّوحُ دَاخِلاً فِي الْبَدَنِ - وَلَيْسَ اللَّهُ تَعَالَى جَسَماً

2- **İSMİ FAİL :** Malum fiili gibi Ref eder - Nasb eder

كُلُّ حَسُودٍ مُحَرِّقٌ حَسَدُهُ عَمَلُهُ

3- **İSMİ MEF'UL :** Meçhul fiili gibi naibi fail alır.

كُلُّ تَائِبٍ مَقْبُولٌ تَوْبَتُهُ

4- **SIFATI MÜŞEBBEHE :** Lazım fiil gibi Ref eder

الْعِبَادَةُ حَسَنٌ تَوَائِبُهَا ، الْمَعْصِيَةُ قَبِيحٌ عَذَابُهَا

5- **İSMİ TAFDİL :** Ref eder,

مَا مِنْ رَجُلٍ أَحْسَنَ فِيهِ الْجِلْمُ مِنْهُ فِي الْعَالَمِ

6- **MASTAR :** Ref eder Nasb eder

يُحِبُّ اللَّهُ تَعَالَى إِعْطَاءَ لَهُ عَبْدَهُ فَقِيْرًا دَرَاهِمًا

7- **İSMİ MUZAF :** Cer eder

عِبَادَةُ اللَّهِ تَعَالَى خَيْرٌ

8- **İSMİ MÜBHEM TAM :** Nasb eder

الْشَّرَاطِيعُ عَشْرُونَ رَكْعَةً

9- **MANAYI FİİL :** Ref eder - Nasb eder

هَيِّهَاتَ الْمَذْنِبُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى - تَرَاكَ ذَنْبًا

مَا فِي الدُّنْيَا رَاحَةً - يَنْبَغِي لِلْعَالِمِ أَنْ يَكُونَ مُحَمَّدِيًّا خُلُقُهُ

MA'MUL (30 Tane)

1- MA'MUL-Ü MERFU (9 tane)

- 1- Fail :
رَحِمَ اللَّهُ تَعَالَى التَّائِبَ
- 2- Naibi Fail :
رُحِمَ التَّائِبُ
- 3- Mübteda :
مُحَمَّدٌ خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ
- 4- Haber :
رَسُولُنَا شَافِعُنَا
- 5- KAN nin ismi :
كَانَ اللَّهُ تَعَالَى عَلِيماً حَكِيماً
- 6- IN nin Haberi :
إِنَّ الْبُعْثَ حَقٌّ
- 7- Cinst Hükm Nefyeden لا nin haberi :
لَا عَمَلَ مُرَاءٍ مَقْبُولٍ
- 8- ما ve benzyn 'ye LİS nin ismi :
مَا التَّكْبِيرُ لَا تَقَا لِلْعَالِمِ وَلَا حَسَدٌ حَالَاً
- 9- Nasbed ve cezmed dahil olmayan Fi.Muz:
يُحِبُّ اللَّهُ تَعَالَى التَّوَّاضِعَ

2- MA'MUL-Ü MENSUB (13 tane)

- 1- Me'ul-ü mutlak :
تُبْتُ تَوْبَةً نَصُوحاً
- 2- Me'ul-ü bih :
أَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى
- 3- Me'ul-ü fih :
صُمُّ شَهْرٍ رَمَضَانَ
- 4- Me'ul-ü leh :
إِعْمَلْ طَلَباً لِمَرْضَاةِ اللَّهِ تَعَالَى
- 5- Me'ul-ü meah :
يَفْنَى الْمَالُ وَتَبْقَى وَعْمَلُكَ
- 6- Hal :
أَعْبُدُ اللَّهَ خَائِفاً، رَاجِئاً
- 7- Temyiz :
طَابَ الْعَالِمُ عِبَادَةً
- 8- Müstesna :
يَدْخُلُ الْجَنَّةَ النَّسُّ إِلَّا الْكَافِرَ
- 9- KAN nin Haberi :
كَانَ الْمَلَكُتُ عِبَادَ اللَّهِ تَعَالَى
- 10- IN ve kardeşlerinin ismi :
إِنَّ السُّؤَالَ حَقٌّ
- 11- Cinst Hükm Nefy Ed. لا nin ismi :
لَا طَاعَةَ مُغْتَابٍ مَقْبُولٍ
- 12- ما ve benzeyen 'ye LİS nin haberi :
مَا الْغِيَّةُ حَالَاً وَ لَا نَمِيَّةً جَائِزَةً
- 13- Nasbedici dahil olan fiili muzari :
أَحِبُّ أَنْ يُغْفَرَ ذُنُوبِي

3- MA'MUL-Ü MECRUR (2 tane)

- 1 - Harf-i cerle cer :
إِعْمَلْ بِإِخْلَاصٍ
- 2 - İzafetle cer :
دَنْبُ الْعَبْدِ يُسَوِّدُ قَلْبَهُ

4- MA'MUL-Ü MECZUM (1 tane)

Cezm edici dahil olan fiili muzari
إِنْ تُخْلِصْ يُقْبَلَ عَمَلُكَ

5- MA'MUL-Ü BİTTEBE'İYYE (5 tane)

1- SIFAT :

أَعْبُدُ اللَّهَ الْعَظِيمَ

2- ATIF : Atıf Harfleri (10 tane)

- 1 - وَ : أُطِيعَ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ
- 2 - فَ : تَجِبُ تَكْبِيرُهُ الْإِفْتِيحُ فَالْقِيَامُ
- 3 - ثُمَّ : يَجِبُ الْعِلْمُ ثُمَّ الْعَمَلُ
- 4 - حَتَّى : مَاتَ النَّاسُ حَتَّى الْأَنْبِيَاءِ
- 5 - أَوْ : صَلَّى الضُّحَى أَرْبَعاً أَوْ ثَمَانِيّاً
- 6 - إِمَّا : إِعْمَلْ إِمَّا وَاجِباً وَإِمَّا مُسْتَحَبّاً
- 7 - أَمْ : أَرْضَاءَ اللَّهَ تَعَالَى تَطْلُبُ أَمْ سَخِطَهُ
- 8 - لَا : إِعْمَلْ صَالِحاً لَا سِيّاً
- 9 - بَلْ : أَطْلُبْ حَالَاً بَلْ طَبِئاً
- 10- لَكِنْ : لَا يَحِلُّ رِيَاءٌ لَكِنْ إِخْلَاصٌ

3- TE'KİD : أَطْلُبِ الْإِخْلَاصَ الْإِخْلَاصَ
أَتْرُكُ الذَّنُوبَ كُلَّهَا

4- BEDEL : أَعْبُدْ رَبَّكَ إِلَهَ الْعَالَمِينَ
أُبْغِضِ النَّاسَ مَنْ عَصَى اللَّهَ مِنْهُمْ
إِحْفَظِ اللَّهَ حَقَّهُ

5- ATF-I BEYAN :

أَمِنَّا بِنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

İ'RAB (10 Tane)

HAREKE

ZAMME
FETHA
KESRA

HARF

و
ى
ا
ن

HAZF

HAREKENİN HAZFI
AHİRİNİN HAZFI
NUN'UN HAZFI

İ'RAB BİHASEBİ MAHAL ; DÖRTTÜR

1- a) Harekeyi Mahza İrabı Tam (İ'rabı sadece hareke ile dir) : Üç Hali Üç Hareke ile isimlerde olur.

İsmi Müfret Munsarif :	Cemi Mükesser Munsarif :
Ref Zam. : جَاءَنَا الرَّسُولُ	Ref Zam. : نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ كُتُبٌ
Nasb Fetha : صَدَقْنَا الرَّسُولَ	Nasb Fetha : صَدَقْنَا الْكُتُبَ
Cer Kesra : آمَنَّا بِالرَّسُولِ	Cer Kesra : آمَنَّا بِالْكِتَابِ

b) Harekeyi Mahza İrabı Nakıs : Üç Hali İki Hareke ile dir isimlerde olur.

Gayri Munsarif :	Cemi Müennes Salim :
Ref Zam. : جَاءَنَا أَحْمَدُ	Ref Zam. : جَاءَنَا مُعْجَزَاتٌ
Nasb Fetha : صَدَقْنَا أَحْمَدَ	Nasb Kesra : صَدَقْنَا مُعْجَزَاتٍ
Cer Fetha : آمَنَّا بِأَحْمَدَ	Cer Kesra : آمَنَّا بِمُعْجَزَاتٍ

N o t : Gayri munsarif bir kelime elif lamli olursa veya muzaf olursa irabı üç durumda da üçhareke ile olur. مَرَزْتُ بِالْأَحْمَدِ وَ بِأَحْمَدَنَا

2- a) Hurufu Mahza İğrabı Tam (İ'rabı sadece harf ile dir) : Üç Hali Üç Harf ile isimlerde olur.

İlletli Altı isimde olur ; أَبُوهُ – أَخُوهُ – حَمُوهُ – هُنُوهُ – فُوهُ – ذُوْمَالٍ : Bunlar mütekellim
ي 'sının gayrisına muzaf olacak, müfret olacak, ismi tasğir sigasında olmayacak

Ref Vav (و) :	جَاءَنَا أَبُو الْقَاسِمِ
Nasb Elif (ا) :	صَدَقْنَا أَبَا الْقَاسِمِ
Cer Ya (ي) :	آمَنَّا بِأَبِي الْقَاسِمِ

b) Hurufu Mahza İğrabı Nakıs : Üç Hali İki harf ile dir. isimlerde olur.

Cm.Müz.Salim : أُولُو،عَشْرُونَ وَ أَخَوَاتُهَا	Tesniyeler : اِثْنَانِ وَ كِلَا
Ref Vav (و) :	جَاءَنَا الْأِثْنَانِ كِلَاهُمَا
Nasb Ya (ي) :	صَدَقْنَا الْمُرْسَلِينَ
Cer Ya (ي) :	آمَنَّا بِالْمُرْسَلِينَ
Ref Elif (ا) :	جَاءَنَا الْإِثْنَيْنِ كِلَاهُمَا
Nasb Ya (ي) :	صَدَقْنَا الْإِثْنَيْنِ كِلَاهُمَا
Cer Ya (ي) :	آمَنَّا بِالْإِثْنَيْنِ كِلَاهُمَا

3- Harekeyi Meal Hazf İrabı Tam : Ahirine zamir bitişmeyen Fiili Muz. (E'ali hamsenin dışında kalanlar)

Ahiri sahih ve zamir bitişmemiş :	Ahiri illetli ve zamir bitişmemiş :
Ref Zam. : نُحِبُّ	Ref Zam. : نَدْعُو اللَّهَ
Nasb Fetha : أَنْ نَشْفَعَ	Nasb Fetha : أَنْ يَعْفُونَا
Cezm Hark. hazfı : وَلَمْ نُحَرِّمْ	Cezm Ahiri.Hazfı : وَلَمْ يَرْمِمْ فِي النَّارِ

4- Hurufu Meal Hazf İrabı Nakıs (E'ali hamsede olur)

Ahirine zamir bitişen fiili muzari :

Refi	Nun ile (ن)	:	أَلْأَوْلِيَاءَ وَالْعُلَمَاءَ يَشْفَعَانِ
Nasbı	Nun'un hazfı	:	يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَنَرْجُو أَنْ يَشْفَعَ
Cezmi	Nun'un hazfı	:	لَنَا وَلَمْ يُعْرِضْ عَنَّا

AVÂMİL RİSÂLESİ

رِسَالَةُ الْعَوَامِلِ

İMÂM BİRGİVÎ

Takıyyüddin Mehmed b. Pîr Ali el-Birgivî
(929/1523-981/1573)

Çeviren:

MUSA ALAK

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Arap Dili ve Belâğatı Okutmanı

İstanbul
2002

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM Â M İ L L E R

I – LAFZÎ ÂMİLLER (58 tane)	4
A – SEMÂÎ ÂMİLLER (49 tane)	4
1- Harf-i Cerler (20 tane)	4
2- İsmi Nasb, Haberini Raf' Eden Harfler (8 tane)	6
3- İsmi Raf', Haberini Nasb Eden Harfler (2 tane)	7
4- Muzâri Fiili Nasb Eden Harfler (4 tane)	7
5- Muzâri Fiili Cezm Eden Kelimeler (15 tane)	8
B – KİYÂSÎ ÂMİLLER (9 tane)	9
II – MA'NEVÎ ÂMİLLER (2 tane)	11

İKİNCİ BÖLÜM M A ' M Ü L L E R

I – DOĞRUDAN MA'MÛL OLANLAR (25 tane)	12
A – MERFÛ MA'MÛLLER (9 tane)	12
B – MANSÛB MA'MÛLLER (13 tane)	13
C – MECRÛR MA'MÛLLER (2 tane)	14
D – MECZÛM MA'MÛLLER (1 tane)	14
II – DOLAYLI OLARAK MA'MÛL OLANLAR (TÂBÎ'LER) (5 tane)	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İ ' R Â B L A R

I – İ'RÂB ALÂMETLERİ (10 tane)	17
A – HAREKELER (3 tane)	17
B – HARFLER (4 tane)	17
C – HAZİFLER (3 tane)	17
II – İ'RÂB ALÂMETLERİNE GÖRE MU'RAB KELİMELER (9 tane)	17
A – SADECE HAREKEYLE İ'RÂBLANANLAR (3 tane)	17
1- Müfred Munsarif ve Cem-i Mükesser-i Munsarif İsimler	17
2- Gayr-i Munsarif İsimler	18
3- Cem-i Müennes-i Sâlim İsimler	18
B – SADECE HARFLE İ'RÂBLANANLAR (3 tane)	18
1- Esmâ-i Sitte	19
2- Cem-i Müzekker-i Sâlim İsimler	19
3- Tesniye İsimler	19
C – HAREKE VE HAZİFLE İ'RÂBLANANLAR (2 tane)	19
1- Sonuna Zamir Bitişmeyen ve Son Harf Sahih Olan Muzâri Fiiller	20
2- Sonuna Zamir Bitişmeyen ve Son Harf İlletli Olan Muzâri Fiiller	20
D – HARF VE HAZİFLE İ'RÂBLANANLAR (1 tane)	20
1- Sonuna Nûndan Başka Zamir Bitişen Muzâri Fiiller	20
III – İ'RÂB TÜRRLERİ (3 tane)	20
A – LAFZÎ İ'RÂB	20
B – TAKDİRÎ İ'RÂB	20
C – MAHALLÎ İ'RÂB	20

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ÖNSÖZ

Âlemlerin Rabbi olan Allâh'a hamd, Hz. Muhammed (s.a.s.)'e ve onun bütün âline salât ü selâm olsun.

Bil ki, i'râbı bilmek isteyen herkesin yüz şeyi öğrenmesi gerekir. Bunlardan altmış tanesine “**âmil**” (العامل), otuz tanesine “**ma'mûl**” (المعمول), on tanesine de “**amel**” (العمل) ve “**i'râb**” (الإعراب) adları verilir. Allâh'ın izniyle bu üç şeyi, vecîz bir üslupla, üç bölümde sana açıklayacağım:

Birinci Bölüm: **Âmiller**
İkinci Bölüm: **Ma'mûller**
Üçüncü Bölüm: **İ'râblar**

BİRİNCİ BÖLÜM Â M İ L L E R

Âmiller iki kısımdır:

- 1- Lafzî âmiller (58 tane)
- 2- Ma'nevî âmiller (2 tane)

Lafzî âmiller de iki kısımdır:

- a) Semâî âmiller (49 tane)
- b) Kıyâsî âmiller (9 tane)

I – LAFZÎ ÂMİLLER

A – SEMÂÎ ÂMİLLER

Semâî âmiller kırk dokuz tanedir ve beş gruptur:

1- Harf-i Cerler (حُرُوفُ الْجَرِّ)

Sadece bir ismi cer eden harflerdir. Bunlara “cer harfleri” ve “izâfet harfleri” adları verilir. Yirmi tanedir:

1- Bâ (ب):

آمَنْتُ بِاللَّهِ تَعَالَى، وَبِهِ لَأُبْعَثَنَّ

“Allâh Teâlâ’ya iman ettim ve O’na yemin ederim ki, şüphesiz öldükten sonra tekrar diriltileceğim”.

2- Min (مِنْ):

تُبْتُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ

“Bütün günahlardan tevbe ettim”.

3- İlâ (إِلَى):

تُبْتُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى

“Allâh Teâlâ’ya tevbe ettim”.

4- An (عَنْ):

كُفِفْتُ عَنِ الْحَرَامِ

“Haramdan men edildim”.

5- Alâ (عَلَى):

تَجِبُ التَّوْبَةُ عَلَى كُلِّ مُذْنِبٍ

“Her günahkârın tevbe etmesi gerekir”.

6- Lâm (لِ):

أَنَا عَبْدُ اللَّهِ تَعَالَى

“Ben Allâh Teâlâ’nın küçük bir kuluyum”.

7- Fî (فِي):

الْمُطِيعُ فِي الْجَنَّةِ

“İtaat eden cennettedir”.

8- Kâf (كَ):

{ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ }

“O’nun gibi hiçbir şey yoktur” (Şûrâ, 42/11).

9- Hattâ (حَتَّى):

أَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى حَتَّى الْمَوْتِ

“Ölünceye kadar

Allâh Teâlâ’ya kulluk edeceğim”.

10- Rubbe (رُبُّ):

رُبُّ تَالٍ يَلْعَنُهُ الْقُرْآنُ

“Nice Kur’ân okuyan vardır ki,
Kur’ân ona lânet eder”.

11- Vâvu’l-kasem (وَ):

وَاللَّهِ لَا أَفْعَلُ الْكِبَائِرَ

“Allâh’a yemin ederim ki,
büyük günahları işlemeyeceğim”.

12- Tâu’l-kasem (تَ):

تَاللَّهِ لَا أَفْعَلَنَّ الْقُرَائِصَ

“Allâh’a yemin ederim ki,
farzları muhakkak yapacağım”.

13- Hâşâ (حَاشَا):

هَلَكَ النَّاسُ حَاشَا الْعَالَمِ

“Âlim hariç, insanlar helâk oldu”.

14- Müz (مُذْ):

تُبْتُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَعَلْتُهُ مُذْ يَوْمِ الْبُلُوغِ

“Bülüğa erdiğim günden beri işlediğim
bütün günahlardan tevbe ettim”.

15- Münzü (مُنْذُ):

تَجِبُ الصَّلَاةُ مُنْذُ يَوْمِ الْبُلُوغِ

“Bülüğa erilen günden itibaren namaz farz olur”.

16- Halâ (حَلَا):

هَلَكَ الْعَالَمُونَ حَلَا الْعَامِلُ بِعِلْمِهِ

“İlmiyle amel eden hariç, âlimler helâk oldu”.

17- Adâ (عَدَا):

هَلَكَ الْعَامِلُونَ عَدَا الْمُخْلِصِ

“İhlâslı olan hariç,
ilmiyle amel edenler helâk oldu”.

18- Levlâ (لَوْلَا):

لَوْلَاكَ - يَا رَحْمَةً اللَّهِ - لَهْلَكَ النَّاسُ

“Sen olmasaydın, ey Allâh’ın rahmeti,
muhakkak insanlar helâk olurdu”.

19- Key (كَيْ):

كَيْمَهُ عَصَيْتَ؟

“Niçin isyan ettin?”.

20- Lealle (لَعَلَّ) (Ukayl kabilesinin lügatinde):

لَعَلَّ اللَّهُ تَعَالَى يَغْفِرُ ذُنُوبِي

“Umulur ki, Allâh Teâlâ günahımı bağışlar”.

2- İsmi Nasb, Haberini Raf’ Eden Harfler

Bu harfler sekiz tanedir:

1- İnne (إِنَّ):

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَالِمُ كُلِّ شَيْءٍ

“Şüphesiz Allâh Teâlâ her şeyi bilir”.

2- Enne (أَنَّ):

إِعْتَقَدْتُ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَادِرٌ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

“İnandım ki, Allâh Teâlâ her şeye kâdirdir”.

3- Keenne (كَأَنَّ):

كَأَنَّ الْخَرَامَ نَارٌ

“Haram sanki ateştir”.

4- Lâkinne (لَكِنَّ):

مَا فَازَ الْجَاهِلُ لَكِنَّ الْعَالِمَ فَائِزٌ

“Cahil kurtulmadı,
fakat âlim kurtuluşa erendir”.

5- Leyte (لَيْتَ):

لَيْتَ الْعِلْمَ مَرْزُوقٌ لِكُلِّ أَحَدٍ

“Keşke ilim herkese nasip olsaydı”.

6- Lealle (لَعَلَّ):

لَعَلَّ اللَّهُ تَعَالَى غَافِرٌ ذُنُوبِي

“Umulur ki,
Allâh Teâlâ günahımı bağışlar”.

Bu altı harfe “fiile benzeyen harfler” (الْخُرُوفُ الْمُشَبَّهَةُ بِالْفِعْلِ) adı verilir.

7- İstisnâ-i munkatı için olan “İllâ” (إِلَّا):

الْمَعْصِيَةُ مُبَعَّدَةٌ عَنِ الْجَنَّةِ إِلَّا الطَّاعَةُ مُقَرَّبَةٌ مِنْهَا

“Masiyet cennetten uzaklaştırır,
fakat tâat cennete yaklaştırır”.

8- Cinsi Nefyeden “Lâ” (لَا):

لَا فَاعِلَ شَرٍّ فَائِزٌ

“Kötülük yapan kurtuluşa eremez”.

3- İsmi Raf’, Haberini Nasb Eden Harfler

Bu harfler iki tanedir:

1- Leyse (لَيْسَ)’ye Benzeyen “Mâ” (مَا):

2- Leyse (لَيْسَ)’ye Benzeyen “Lâ” (لَا):

مَا اللَّهُ تَعَالَى مُتَمَكِّنًا بِمَكَانٍ، وَلَا شَيْءٌ مُشَابِهًا لِلَّهِ تَعَالَى

“Allâh Teâlâ hiçbir yerde mekân tutmaz ve
hiçbir şey Allâh Teâlâ’ya benzemez”.

4- Muzâri Fiili Nasb Eden Harfler

Bu harfler dört tanedir:

1- En (أَنْ):

أُحِبُّ أَنْ أَطِيعَ اللَّهَ تَعَالَى

“Allâh Teâlâ’ya itaat etmeyi severim”.

2- Len (لَنْ):

لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ تَعَالَى لِلْكَافِرِينَ

“Allâh Teâlâ, kâfirleri asla bağışlamayacak”.

3- Key (كَيْ):

أُحِبُّ طُولَ الْعُمُرِ كَيْ أَحْصِيَ الْعِلْمَ

“İlim tahsil etmek için
ömrümün uzun olmasını isterim”.

4- İzen (إِذَنْ):

- "أُطِيعُ اللَّهَ تَعَالَى".

- "إِذَنْ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ".

- “Allâh Teâlâ’ya itaat edeceğim”.

-“O zaman cennete girersin”.

5- Muzâri Fiili Cezm Eden Kelimeler

Bu kelimeler on beş tanedir:

1- Lem (لَمْ):

{ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ }

“Allâh Teâlâ doğurmamış ve doğmamıştır” (İhlâs, 112/3).

2- Lemmâ (لَمَّا):

لَمَّا يَنْفَعُ عُمْرِي

“Henüz ömrüm fayda vermedi”.

3- Emir Lâmi (لِ):

لِيَعْمَلَنَّ عَمَلًا صَالِحًا

“Sâlih amel işlesin!”.

4- Nehiy “Lâ”sı (لَا):

لَا تُذْنِبْ

“Günah işleme!”.

Bu dört kelime sadece bir muzâri fiili cezmeder.

5- İn (إِنْ):

إِنْ تَتُبْ يُغْفَرْ ذُنُوبُكَ

“Eğer tevbe edersen,
günahların bağışlanır”.

6- Mehmâ (مَهْمَا):

مَهْمَا تَفْعَلْ تُسْأَلُ عَنْهُ

“Her ne yapsan,
ondan sorulursun”.

7- Mâ (مَا):

مَا تَفْعَلْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدْهُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى

“Her ne hayır işlersen,
onu Allâh Teâlâ’nın katında bulursun”.

8- Men (مَنْ):

مَنْ يَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا يَكُنْ نَاجِيًا

“Kim sâlih amel işlerse,
kurtulur”.

9- Eyne (أَيْنَ):

أَيْنَ تَكُنْ يُدْرِكُكَ الْمَوْتُ

“Nerede olsan,
ölüm seni yakalar”.

10- Metâ (مَتَى):

مَتَى تَحْسُدُ تَهْلِكُ

“Ne zaman hased edersen, helâk olursun”.

11- Ennâ (أَنْتَى):

أَنْتَى تُذْنِبُ يَعْلَمُكَ اللَّهُ تَعَالَى

“Nerde günah işlesen,
Allâh Teâlâ seni bilir”.

12- Eyyü (أَيُّ):

أَيُّ عَالِمٍ يَتَكَبَّرُ يُبْغِضُهُ اللَّهُ تَعَالَى

“Hangi âlim kibirlenirse,
Allâh Teâlâ ona buğzeder”.

13- Haysümâ (حَيْثُمَا):

حَيْثُمَا تَفْعَلُ يُكْتُبُ فِعْلُكَ

“Nerde yapsan,
filin yazılır”.

14- İzmâ (إِذَا مَا):

إِذَا مَا تَتُوبُ تُقْبَلُ تَوْبَتُكَ

“Ne zaman tevbe etsen,
tevben kabul edilir”.

15- İzâmâ (إِذَا مَا):

إِذَا مَا تَعْمَلُ بِعِلْمِكَ تَكُنْ خَيْرَ النَّاسِ

“Ne zaman ilminle amel edersen,
insanların en hayırlısı olursun”.

Bu on bir kelime ise, “şart” ve “cezâ” denilen iki fiili cezm eder.

B – KİYÂSÎ ÂMİLLER

Kıyâsî âmiller dokuz tanedir:

1- Fiil:

Her fiil birtakım ma’ mûlleri raf’ ve nasb eder:

خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَى كُلَّ شَيْءٍ

“Her şeyi Allâh Teâlâ yarattı”.

نَزَلَ الْقُرْآنُ نَزُولًا

“Kur’ân-ı Kerîm indi”.

Her fiilin muhakkak merfû bir ma’ mûlû olur:

a) Eğer fiil o merfû ma’ mûl ile birlikte kelâm olursa, o fiile “**tam fiil**” denir:

عَلِمَ اللَّهُ تَعَالَى

“Allâh Teâlâ bildi”.

b) Eğer fiil, o merfû ma’ mûl ile birlikte kelâm olamayıp, mansûb bir habere ihtiyaç duyarsa, ona da “**nâkıs fiil**” denir:

كَانَ اللَّهُ تَعَالَى عَلِيمًا حَكِيمًا

“Allâh Teâlâ alîmdir, hakîmdir”.

صَارَ الْعَاصِي مُسْتَحِقًّا لِلْعَذَابِ

“Âsi azabı hak edici oldu”.

مَا زَالَ الْمُذْنِبُ بَعِيدًا مِنَ اللَّهِ تَعَالَى

“Günahkâr daima Allâh Teâlâ’dan uzak oldu”.

تُقْبَلُ التَّوْبَةُ مَا دَامَ الرُّوحُ دَاحِلًا فِي الْبَدَنِ

“Can bedende olduğu müddetçe tevbe kabul edilir”.

لَيْسَ اللَّهُ تَعَالَى جِسْمًا

“Allâh Teâlâ cisim değildir”.

2- İsm-i Fâil:

İsm-i fâil ma'lûm fiili gibi amel eder:

كُلُّ حَسُودٍ مُخْرِقٌ حَسَدُهُ عَمَلُهُ

“Her hased edenin hasedi amelini yakar”.

3- İsm-i Mef’ûl:

İsm-i mef’ûl mechûl fiili gibi amel eder:

كُلُّ تَائِبٍ مَقْبُولٌ تَوْبَتُهُ

“Her tevbe edenin tevbesi kabul edilir”.

4- Sıfat-ı Müşebbehe:

Sıfat-ı müşebbehe de fiili gibi amel eder:

الْعِبَادَةُ حَسَنٌ ثَوَائِبُهَا، وَالْمَعْصِيَةُ قَبِيحٌ عَذَابُهَا

“İbadetin sevabı güzel, masiyetin azabı çirkindir”.

5- İsm-i tafdîl:

İsm-i tafdîl fiili gibi amel eder:

مَا مِنْ رَجُلٍ أَحْسَنَ فِيهِ الْحِلْمُ مِنْهُ فِي الْعَالَمِ

“Hilim, hiç kimsede âlimdeki kadar güzel değildir”.

6- Masdar:

Masdar da fiili gibi amel eder:

يُحِبُّ اللَّهُ تَعَالَى إِعْطَاءَ لَهُ عَبْدُهُ فَقِيرًا دِرْهَمًا

“Allâh Teâlâ,

kulunun kendisi için fakire para vermesini sever”.

7- Muzâf Olan İsim:

Muzâf olan isim cer eder:

عِبَادَةُ اللَّهِ تَعَالَى خَيْرٌ

“Allâh Teâlâ’ya ibadet etmek hayırdır”.

8- İsm-i Mübhem-i Tam:

İsm-i mübhem-i tam nasb eder:

الْتِرَاوِيحُ عِشْرُونَ رَكْعَةً

“Terâvih namazı yirmi rekattır”.

9- Manâ-yı Fiil:

Kendisinden fiil manası anlaşılan her lafza “manâ-yı fiil” denir:

هَيْهَاتَ الْمُنْذِبُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى
“Günahkâr Allâh Teâlâ’dan uzak oldu”.
تَرَكَ دُنْيَا
“Günahı bırak”.
مَا فِي الدُّنْيَا رَاحَةٌ
“Dünyada hiç rahat yoktur”.
يَنْبَغِي لِلْعَالَمِ أَنْ يَكُونَ مُحَمَّدِيًّا خُلُقُهُ
“Âlimin ahlâkının Muhammedî olması gerekir”.

MA’NEVÎ ÂMİLLER

Ma’nevî âmiller iki tanedir:

1- Mübtedâ ile Haberi Raf’ Eden Ma’nevî Âmil:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

“Muhammed Allâh’ın rasûlüdür”.

2- Muzâri Fiili Raf’ Eden Ma’nevî Âmil:

يَرْحَمُ اللَّهُ تَعَالَى التَّائِبَ

“Allâh Teâlâ, tevbe edene merhamet eder”.

İKİNCİ BÖLÜM M A' M Ū L L E R

Ma'mûller iki kısımdır:

1- Doğrudan ma'mûl olanlar (المعمول بالأصالة) (25 tane):

- a) Merfû (9 tane)
- b) Mansûb (13 tane)
- c) Mecerûr (İsimlere mahsus) (2 tane)
- d) Meczûm (Fiillere mahsus) (1 tane)

2- Dolaylı Olarak Ma'mûl Olanlar (المعمول بالتبعية، التوابع) (5 tane): Bunların i'râbları metbûlarının irâbları gibi olur.

I – DOĞRUDAN MA'MŪL OLANLAR

A – MERFŪ MA'MŪLLER

Merfû ma'mûller dokuz tanedir:

1- Fâil:

رَحِمَ اللَّهُ تَعَالَى التَّائِبَ

“Allâh Teâlâ tevbe edene merhamet etti”.

2- Nâib-i Fâil:

رُحِمَ التَّائِبُ

“Tevbe edene merhamet edildi”.

3- Mübtedâ:

4- Haber:

مُحَمَّدٌ خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

“Muhammed, peygamberlerin sonuncusudur
(Salât ü selâm onların üzerine olsun)”.

5- “Kâne” (كَانَ) ve Benzerlerinin İsmi:

كَانَ اللَّهُ تَعَالَى عَلِيمًا حَكِيمًا

“Allâh Teâlâ alîmdir, hakîmdir”.

6- “İnne” (إِنَّ) ve Benzerlerinin Haberi:

إِنَّ الْبَعْثَ حَقٌّ

“Şüphesiz öldükten sonra dirilmek hakır”.

7- Cinsi Nefyeden “Lâ” (لَا)’nın Haberi:

لَا عَمَلَ مُرَاءٍ مَقْبُولٍ

“Riyâkarın hiçbir ameli makbul değildir”.

8- Leyse (لَيْسَ) 'ye Benzeyen “Mâ” (ما) ile “Lâ” (لا) 'nın ismi:

مَا التَّكْبُرُ لَأَتَقًا لِلْعَالَمِ، وَلَا حَسَدٌ خَالِلاً
“Âlime büyüklenmek yaraşmaz,
hased de helâl değildir”.

9- Başında Nasb ve Cezm Edatlarından Biri Bulunmayan Muzâri Fiil:

يُحِبُّ اللَّهُ تَعَالَى التَّوَّاضِعَ
“Allâh Teâlâ, tevâzuu sever”.

B – MANSÛB MA’MÛLLER

Mansûb ma’ mûller on üç tanedir:

1- Mef’ûl-i Mutlak:

تُبْتُ تَوْبَةً نَصُوحاً
“Tevbe-i nasûh ile tevbe ettim”.

2- Mef’ûlün Bih:

أَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى
“Allâh Teâlâ’ya kulluk et”.

3- Mef’ûlün Fih:

صُمُّ شَهْرٍ رَمَضَانَ
“Ramazan ayında oruç tut”.

4- Mef’ûlün Leh:

اعْمَلْ طَلِباً لِمَرْضَاةِ اللَّهِ تَعَالَى
“Allâh Teâlâ’nın rızasını kazanmak için amel et”.

5- Mef’ûlün Maah:

يَفْنَى الْمَالُ وَتَبْقَى وَعَمَلُكَ
“Mal yok olur, amelinle baş başa kalırsın”.

6- Hâl:

أَعْبُدِ اللَّهَ تَعَالَى خَائِفاً رَاجِئاً
“Allâh Teâlâ’ya korkarak ve umarak kulluk et”.

7- Temyîz:

طَابَ الْعَالِمُ عِبَادَةً
“Âlim, kulluk bakımından güzel oldu”.

8- Müstesnâ:

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ النَّاسُ إِلَّا الْكَافِرَ
“Kâfir hariç, insanlar cennete girecek”.

9- “Kâne” ve Benzerlerinin Haberi:

كَانَ الْمَلَائِكَةُ عِبَادَ اللَّهِ تَعَالَى
“Melekler, Allâh Teâlâ’nın kullarıdır”.

10- “İnne” ve Benzerlerinin İsmi:

إِنَّ السُّؤَالَ حَقٌّ

“Suâl, haktır”.

11- Cinsi Nefyeden “Lâ”nın İsmi:

لَا طَاعَةَ مُغْتَابٍ مَّقْبُولَةٍ

“Gıybet edenin hiçbir ibadeti makbul değildir”.

12- Leyse’ye Benzeyen “Mâ” ile “Lâ”nın Haberi:

مَا الْغَيْبَةُ حَلَالًا، وَلَا نَمِيمَةٌ جَائِزَةٌ

“Gıybet helal değildir,
lâf taşımak da caiz değildir”.

13- Başında Nasb Eden Edatlardan Biri Bulunan Muzâri Fiil:

أُحِبُّ أَنْ يُغْفَرَ ذُنُوبِي

“Günahlarımın bağışlanmasını dilerim”.

C – MECRÛR MA’MÛLLER

Mecrûr ma’mûller iki tanedir:

1- Harf-i Cerle Mecrûr Olan İsim:

اعْمَلْ بِإِحْلَاصٍ

“İhlâsla amel et”.

2- İzâfetle Mecrûr Olan İsim:

ذَنْبُ الْعَبْدِ يُسَوِّدُ قَلْبَهُ

“Kulun günahı, kalbini karartır”.

D – MECZÛM MA’MÛLLER

Meczûm ma’mûl bir tanedir:

- Başında Cezm Eden Edatlardan Biri Bulunan Muzâri Fiil:

إِنْ تُخْلِصَ يُقْبَلَ عَمَلُكَ

“Eğer ihlâslı olursan,
amelin kabul edilir”.

II – DOLAYLI OLARAK MA’MÛL OLANLAR (TÂBÎ’LER)

Dolaylı olarak ma’mûl olanlar beş tanedir:

1- Sıfat:

أَعْبُدِ اللَّهَ الْعَظِيمَ

“Yüce Allâh’a kulluk et”.

2- On Harften Biriyle Atfedilen Kelime (Ma’tûf):

a) Vâv (و):

أَطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ

“Allâh’a ve peygambere itâat ederim”.

b) Fâ (ف):

يَجِبُ تَكْبِيرَةُ الْإِفْتِيحِ فَالْقِيَامِ

“İftitâh tekbiri ve hemen peşinden kıyâm farzdır”.

c) Sümme (ثُمَّ):

يَجِبُ الْعِلْمُ ثُمَّ الْعَمَلُ

“Bilmek, sonra da amel etmek gerekir”.

d) Hattâ (حَتَّى):

مَاتَ النَّاسُ حَتَّى الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

“İnsanlar öldüler, peygamberler bile”.

e) Ev (أَوْ):

صَلِّ الصُّحَى أَرْبَعًا أَوْ ثَمَانِيًا

“Kuşluk namazını, dört veya sekiz rekat kıl”.

f) İmmâ (إِمَّا):

اعْمَلْ إِمَّا وَاجِبًا وَإِمَّا مُسْتَحَبًّا

“Ya vacip ya da müstehap amel yap”.

g) Em (أَمْ):

أَرْضَاءَ اللَّهِ تَطْلُبُ أَمْ سَخَطَهُ

“Allâh’ın rızasını mı, yoksa gazabını istiyorsun?”.

h) Lâ (لَا):

اعْمَلْ صَالِحًا لَا سَيِّئًا

“Sâlih amel yap, kötü değil!”.

i) Bel (بَلْ):

أَطْلُبْ حَلَالًا بَلْ طَيِّبًا

“Helâl, yok hayır, temiz rızık talep et!”.

j) Lâkin (لَكِنَّ):

لَا يَجِلُّ رِيَاءٌ لَكِنَّ إِخْلَاصًا

“Riyâ helâl olmaz, fakat ihlâs helâl olur”.

3- Te’kîd:

أَطْلُبِ الْإِخْلَاصَ الْإِخْلَاصَ

“İhlâsı ara, ihlâsı!”.

اتْرُكِ الذُّنُوبَ كُلَّهَا

“Bütün günahları terk et!”.

4- Bedel:

اعْبُدْ رَبَّكَ إِلَهَ الْعَالَمِينَ

“Rabbine, âlemlerin ilâhına kulluk et!”.

أَبْغِضِ النَّاسَ مَنْ عَصَى اللَّهَ تَعَالَى مِنْهُمْ

“İnsanlara, onlardan Allâh Teâlâ’ya isyan edenlere buğz et!”.

إِخْفَظْ ٱللَّهَ تَعَالَى حَقَّهُ

“Allâh Teâlâ’yı, O’nun hakkını koru!”.

5- Atf-ı Beyân:

آمَنَّا بِنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

“Peygamberimiz Muhammed (a.s.s.)’e iman ettik”.

FASIHARABIC.COM

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İ' R Â B L A R

I – İ'RÂB ALÂMETLERİ

İ'râb alâmetleri ya hareke, ya harf veya haziftir:

A – HAREKELER

Harekeler üç tanedir:

- 1- **Zamme**
- 2- **Fetha**
- 3- **Kesra**

B – HARFLER

Harfler dört tanedir:

- 1- **Vâv**
- 2- **Yâ**
- 3- **Elif**
- 4- **Nûn**

C – HAZİFLER

Hazifler üç tanedir ve fiile mahsustur:

- 1- **Harekenin hazfi**
- 2- **Son harfin hazfi**
- 3- **Nûn'un hazfi**

II – İ'RÂB ALÂMETLERİNE GÖRE MU'RAB KELİMELER

Mu'râb kelimeler, aldıkları i'râb alâmetlerine göre dokuz kısımdır:

- a) Sadece harekeyle i'râblananlar (3 tane)
- b) Sadece harfle i'râblananlar (3 tane)
- Bu ikisi isimlere mahsustur.
- c) Hareke ve hazifle i'râblananlar (2 tane)
- d) Harf ve hazifle i'râblananlar (1 tane)
- Bu ikisi ise fiillere mahsustur.

A – SADECE HAREKEYLE İ'RÂBLANANLAR

1- Müfred Munsarif ve Cem-i Mükesser-i Munsarif İsimler:

Bunların:

- a) Raf' alâmetleri: Zamme
- b) Nasb alâmetleri: Fetha
- c) Cer alâmetleri: Kesra

جَاءَنَا الرَّسُولُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

“Hz. Peygamber (s.a.s.), bize geldi”.

صَدَّقْنَا الرَّسُولَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

“Hz. Peygamber (s.a.s.)’i tasdik ettik”.

آمَنَّا بِالرَّسُولِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

“Hz. Peygamber (s.a.s.)’e iman ettik”.

نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ كُتُبٌ

“Gökten kitaplar indi”.

صَدَّقْنَا الْكُتُبَ

“Kitapları tasdik ettik”.

آمَنَّا بِالْكِتَابِ

“Kitaplara iman ettik”.

2- Gayr-i Munsarif İsimler:

Bunların:

- a) Raf' alâmetleri: Zamme
- b) Nasb alâmetleri: Fetha
- c) Cer alâmetleri: Fetha

جَاءَنَا أَحْمَدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

“Ahmed (a.s.) bize geldi”.

صَدَّقْنَا أَحْمَدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

“Ahmed (a.s.)’i tasdik ettik”.

آمَنَّا بِأَحْمَدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

“Ahmed (a.s.)’e iman ettik”.

3- Cem-i Müennes-i Sâlim İsimler:

Bunların:

- a) Raf' alâmetleri: Zamme
- b) Nasb alâmetleri: Kesra
- c) Cer alâmetleri: Kesra

جَاءَنَا مُعْجَزَاتٌ

“Bize mu’cizeler geldi”.

صَدَّقْنَا مُعْجَزَاتٍ

“Mu’cizeleri tasdik ettik”.

آمَنَّا بِمُعْجَزَاتٍ

“Mu’cizelere iman ettik”.

B – SADECE HARFLE İ’RÂBLANANLAR

1- Esmâ-i Sitte (Altı İsim)

Bu isimler şunlardır: أَبْ، أَحْ، حَمْ، هَنْ، فُو، دُو

Bunların:

a) Raf' alâmetleri: Vâv

b) Nasb alâmetleri: Elif

c) Cer alâmetleri: Yâ

Bu isimlerin bu şekilde i'râblanabilmeleri şu şartların bulunması gerekir:

1- Müfred olacaklar (Tesniye veya cemi olmayacaklar)

2- Mükabber olacaklar (İsm-i tasgîr olmayacaklar)

3- Muzâf olacaklar

4- Muzâfun ileyhlere mütekellim "yâ"sı olmayacak.

جَاءَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

"Ebü'l-Kâsım (a.s.), bize geldi".

صَدَقْنَا أَبَا الْقَاسِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

"Ebü'l-Kâsım (a.s.)'ı tasdik ettik".

آمَنَّا بِأَبِي الْقَاسِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

"Ebü'l-Kâsım (a.s.)'a iman ettik".

2- Cem-i Müzekker-i Sâlim İsimler, أُولُو kelimesi, عَشْرُونَ ve benzerleri:

Bunların:

a) Raf' alâmetleri: Vâv

b) Nasb alâmetleri: Yâ

c) Cer alâmetleri: Yâ

جَاءَنَا الْمُرْسَلُونَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ

"Peygamberler (a.s.), bize geldi".

صَدَقْنَا الْمُرْسَلِينَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ

"Peygamberleri (a.s.) tasdik ettik".

آمَنَّا بِالْمُرْسَلِينَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ

"Peygamberlere (a.s.) iman ettik".

3- Tesniye İsimler, اِثْنَانِ Kelimesi ve Zamire Muzâf Olan كِلَا Kelimesi:

Bunların:

a) Raf' alâmetleri: Elif

b) Nasb alâmetleri: Yâ

c) Cer alâmetleri: Yâ

جَاءَنَا الْإِثْنَانِ كِلَاهُمَا

"İki şeyin (Kitap ve Sünnet) ikisi de bize geldi".

اتَّبَعْنَا الْإِثْنَيْنِ كِلَيْهِمَا

"O iki şeyin ikisine de tâbi olduk".

عَمِلْنَا بِالْإِثْنَيْنِ كِلَيْهِمَا

"O iki şeyin ikisiyle de amel ettik".

C – HAREKE VE HAZİFLE İ'RÂBLANANLAR

1- Sonuna Zamir Bitişmeyen ve Son Harfi Sahih Olan Muzâri Fiiller:

Bunların:

- a) Raf' alâmetleri: Zamme
- b) Nasb alâmetleri: Fetha
- c) Cezm alâmetleri: Harekenin hazfî

نُحِبُّ أَنْ نُشْفَعَ وَلَمْ نُحَرِّمْ

“Şefâat edilmeyi ve mahrum bırakılmamayı isteriz”.

2- Sonuna Zamir Bitişmeyen ve Son Harfi İletli Olan Muzâri Fiiller:

Bunların:

- a) Raf' alâmetleri: Zamme
- b) Nasb alâmetleri: Fetha
- c) Cezm alâmetleri: Son harfin hazfî

نَدْعُو اللَّهَ تَعَالَى أَنْ يَغْفِرَ لَنَا وَلَمْ يَرْمِمْ فِي النَّارِ

“Allâh Teâlâ'dan,

bizi affetmesini ve bizi ateşe atmamasını diliyoruz”.

D – HARF VE HAZİFLE İ’RÂBLANANLAR

- Sonuna “Cem-i Müennes Nûnu”ndan Başka Zamir Bitişen Muzâri Fiiller:

Bunların:

- a) Raf' alâmetleri: “Nûn”un bulunması
- b) Nasb alâmetleri: “Nûn”un hazfî
- c) Cezm alâmetleri: “Nûn”un hazfî

الْأَوْلِيَاءُ وَالْعُلَمَاءُ يَشْفَعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَتَرْجُو أَنْ يَشْفَعَ لَنَا، وَلَمْ يُعْرَضَا عَنَّا

“Velîler ve âlimler kıyâmet gününde şefâat edecekler.

Biz onların bize de şefâat edeceklerini
ve bizden yüz çevirmeyeceklerini umuyoruz”.

III – İ’RÂB TÜRLERİ

A – LAFZÎ İ’RÂB

Yukarıdaki misallerde olduğu gibi, eğer i’râb alâmeti lafızda görülürse buna “lafzî i’râb” denir.

B – TAKDİRÎ İ’RÂB

Eğer i’râb alâmeti lafızda görülmez, fakat lafzın sonunda takdir edilirse buna “takdirî i’râb” denir.

أَنَا الْعَاصِي

“Ben günahkârım”.

C – MAHALLÎ İ’RÂB

Eğer i'râb alâmeti ne lafızda görülür, ne de sonunda takdir edilirse buna da “mahallî i'râb” denir.

تَوَكَّلْنَا عَلَى مَنْ لَا يَأْتِي الْخَيْرُ إِلَّا مِنْ جِهَتِهِ

“Hayır ancak kendi tarafından gelen Zât’a (Allâh’a) tevekkül ettik”.

Şirinevler

02/01/2002

FASIHARABIC.COM